

رابطه استفاده از شبکه‌های ماهواره‌ای فارسی‌زبان با ناهنجاری‌های اجتماعی (مطالعه موردی: جوانان شهر اردبیل)

صمد فریدی*

علی جعفری**

چکیده

تحقیق حاضر با هدف بررسی تاثیر شبکه‌های ماهواره‌ای فارسی‌زبان بر ناهنجاری‌های اجتماعی در بین جوانان اردبیل و به روش پیمایشی انجام گرفته است. جامعه آماری شامل جوانان شهر اردبیل بوده‌اند که از ماهواره استفاده می‌کنند. برای تعیین حجم نمونه از فرمول کوکران استفاده شده و ۳۷۱ نفر برآورد شده است. تجزیه و تحلیل داده‌ها به‌وسیله آزمون پیرسون و تحلیل رگرسیون انجام شد. یافته‌های تحقیق نشان داد که بین میزان استفاده از شبکه‌های ماهواره‌ای فارسی‌زبان و ناهنجاری‌های اجتماعی رابطه مثبت و معناداری وجود دارد. همچنین بین خیانت، طلاق، اعتیاد به مشروبات الکلی و روابط جنسی با میزان استفاده از شبکه‌های ماهواره‌ای فارسی‌زبان رابطه معنادار و مثبتی وجود دارد. بنابراین پیشنهاد می‌شود که دوره‌های آموزش سواد رسانه‌ای پیرامون انواع رسانه‌ها، امکانات رسانه‌ای و همین‌طور دام‌های رسانه و طریق استفاده صحیح از رسانه برگزار شود. همچنین شیوه صحیح تربیت فرزندان و راه‌های همسرداری و ارائه برنامه‌های عملی برای افراد در راستای شاداب نگه داشتن فضای خانه و خانواده از طریق ساخت برنامه‌های سرگرم‌کننده از جمله سریال‌های مناسب ارائه شود.

واژه‌های کلیدی: شبکه‌های ماهواره‌ای، ناهنجاری‌های اجتماعی، جوانان، اردبیل

---

* گروه علوم ارتباطات اجتماعی، واحد اردبیل، دانشگاه آزاد اسلامی، اردبیل، ایران.

Samad.faridi@gmail.com

** استادیار گروه علوم ارتباطات، واحد اردبیل، دانشگاه آزاد اسلامی، اردبیل، ایران. (نویسنده مسئول)

Jafari.communication@gmail.com

تاریخ پذیرش: ۹۹/۰۶/۳۰

تاریخ دریافت: ۹۹/۰۵/۰۱

فصلنامه راهبرد اجتماعی-فرهنگی، سال نهم، شماره سی و پنجم، تابستان ۱۳۹۹، صص ۱۰۲-۷۹

مقدمه

در سال‌های اخیر مسئولان ذی‌ربط در خصوص استفاده از ماهواره، برخوردهای متفاوتی داشته‌اند. در دوره‌هایی برخورد شدید و جمع‌آوری و جریمه و مجازات افراد و خانواده‌های دارای ماهواره را به شدت پیگیری کرده و در مقاطعی دیگر با مسامحه از کنار آن گذشته‌اند. به هر حال چنین رفتارهایی نشان‌دهنده فقدان رویکرد روشن درباره مواجهه با ماهواره در ایران است و همچنین نشان می‌دهد که برخوردهای سخت هیچ‌گاه نتوانسته است راه‌حلی مناسب برای مقابله با تاثیرات منفی ماهواره باشد (رفیعی، ۱۳۹۰).

شبکه‌های تلویزیونی ماهواره ای یکی از مهم‌ترین ابزارهای مورد استفاده دشمنان دین و آزادی در جهان است. هدف از راه‌اندازی این شبکه‌ها تاثیرگذاری بر افکار، باورها و رفتارهای دینداران، ترویج فرهنگ و منش غربی، سکولاریسم و زمینه‌سازی برای پذیرش برتری و حاکمیت آنان بر جهان است؛ به همین دلیل طی سال‌های اخیر به تاسیس صدها شبکه تلویزیونی اقدام شده است که شبانه‌روزی برنامه‌های گوناگونی را پخش می‌کنند (شکریگی، ۱۳۹۱). کنترل نکردن محتوای بسیاری از این شبکه‌ها سبب انتقال اطلاعات زیاد (و بعضاً غیرضروری) به جوانان می‌شود.

البته باید توجه داشت والدین، الگوی اصلی رفتار فرزندان هستند پس در صورت تمایل و استفاده آنها، قُبَح تماشاى این برنامه‌ها کاهش می‌یابد و پذیرش آنها راحت‌تر حاصل می‌شود (آزاد، ۱۳۹۰). بنابراین تماشاى زیاد ماهواره گرایش افراد را در تقابل با ارزش‌ها و هنجارهای پذیرفته‌شده قرار می‌دهد که بعضاً در تضاد است. این امر موجب هنجارگریزی در میان گروه‌های اجتماعی به‌ویژه نسل جوان را

فراهم می‌کند. علی‌رغم ممنوعیت‌های قانونی، از حضور ماهواره در منزل پاسخگویان مدت قابل توجهی می‌گذرد و جوانان وقت زیادی را صرف تماشای این برنامه‌ها می‌کنند (ثنایی، ۱۳۹۳). در نتیجه بهره‌گیری از فناوری‌های پیشرفته در برنامه‌های شبکه‌های تلویزیونی ماهواره‌ای و افزایش روزبه روز جذابیت‌های آنها باعث شده است جوانان به ناهنجاری‌ها و رفتارهای متضاد با ارزش‌های جامعه خویش روی آورند. کشورهای غربی از طریق این برنامه‌ها ابعاد مختلف هویت جوانان اعم از دینی، اجتماعی، فرهنگی، سیاسی و امنیتی را هدف قرار داده‌اند اما یکی از مهم‌ترین آنها بعد اجتماعی است که سایر ابعاد را هم تحت تاثیر قرار می‌دهد (سلیمی، ۱۳۹۰).

سرمایه‌گذاری تبلیغاتی بسیار گسترده‌ای در رسانه‌های گروهی غرب صورت می‌پذیرد و سالانه هزاران آگهی خوش‌آب‌ورنگ در زمینه مشروبات الکلی از طریق ماهواره‌ها نشان داده می‌شود (عریضی و همکاران، ۱۳۹۴) و همچنین غرب به این نتیجه رسیده است که تا وقتی زن و شوهر در خانواده سنتی به هم وفادارند و روابط در محدوده خانواده منحصر می‌شود، نمی‌تواند خانواده سنتی را از هم بپاشد. به همین دلیل یکی از اصلی‌ترین شگردهای آنها برای به هم ریختن خانواده سنتی، ترویج خیانت همسران به یکدیگر و عادی جلوه دادن آن است به‌ویژه خیانت زن به شوهر مخصوصاً اگر زن متوجه شد، شوهرش به او خیانت کرده است یک حق مسلم و طبیعی بداند که او هم به شوهر خیانت کرده و انتقام بگیرد؛ به شدت در سریال‌ها این موضوع را تبلیغ می‌کنند. اگر زنی در محدوده ارتباطات خود، آن قید وفاداری را کنار زد، دیگر نمی‌تواند همسر و مادر خوبی باشد. در این صورت خانواده‌ای به وجود نمی‌آید (شکریگی، ۱۳۹۱). همچنین یکی دیگر از آثار شبکه‌های ماهواره‌ای ترویج بی‌قیدی و بی‌بندوباری در روابط جنسی است. لذا در این تحقیق از بین ناهنجاری‌های مختلف به چهار مولفه طلاق، خیانت، روابط جنسی و اعتیاد پرداخته شده است. مقاله حاضر به دنبال پاسخگویی به این سوال است که چه رابطه‌ای بین میزان استفاده از شبکه‌های ماهواره‌ای فارسی‌زبان و ناهنجاری‌های اجتماعی در بین جوانان شهر اردبیل وجود دارد؟

فرضیه‌های تحقیق

فرضیه کلی

- بین میزان استفاده از شبکه‌های ماهواره‌ای فارسی‌زبان با ناهنجاری‌های اجتماعی جوانان شهر اردبیل رابطه معناداری وجود دارد.

فرضیه‌های جزئی

- بین میزان استفاده از شبکه‌های ماهواره‌ای فارسی‌زبان با اعتیاد به مشروبات الکلی جوانان شهر اردبیل رابطه معناداری وجود دارد.

- بین میزان استفاده از شبکه‌های ماهواره‌ای فارسی‌زبان با خیانت در بین جوانان شهر اردبیل رابطه معناداری وجود دارد.

- بین میزان استفاده از شبکه‌های ماهواره‌ای فارسی‌زبان با روابط جنسی جوانان شهر اردبیل رابطه معناداری وجود دارد.

- بین میزان استفاده از شبکه‌های ماهواره‌ای فارسی‌زبان با طلاق جوانان شهر اردبیل رابطه معناداری وجود دارد.

اهداف تحقیق

- تعیین رابطه بین میزان استفاده از شبکه‌های ماهواره‌ای فارسی‌زبان با ناهنجاری‌های اجتماعی جوانان شهر اردبیل.

- تعیین رابطه بین میزان استفاده از شبکه‌های ماهواره‌ای فارسی‌زبان با اعتیاد به مشروبات الکلی جوانان شهر اردبیل.

- تعیین رابطه بین میزان استفاده از شبکه‌های ماهواره‌ای فارسی‌زبان با خیانت در بین جوانان

- تعیین رابطه بین میزان استفاده از شبکه‌های ماهواره‌ای فارسی‌زبان با روابط جنسی جوانان

- تعیین رابطه بین میزان استفاده از شبکه‌های ماهواره‌ای فارسی‌زبان با طلاق جوانان

پیشینه تحقیق

آزور (۱۳۹۵) تحقیقی با عنوان بررسی میزان تاثیر شبکه‌های ماهواره‌ای بر آسیب‌های اجتماعی و خانوادگی در بین شهروندان بجنوردی و به روش پیمایشی انجام داده است. جامعه آماری پژوهش شامل ۴۵۷۲۹ خانوار بجنوردی است. نتایج حاصله بیانگر آن است که بین میزان استفاده از ماهواره و آسیب‌های اجتماعی و خانوادگی رابطه‌ای معنادار و مثبت وجود دارد؛ همچنین بین مولفه‌های فرعی پژوهش (روابط زناشویی، روابط والدین و فرزندان، انسجام خانوادگی، مناسبات خانوادگی و روابط نامشروع) با میزان استفاده از ماهواره رابطه معناداری وجود دارد. نتایج تحلیل رگرسیون نشان داد که میزان معنی‌داری تمامی متغیرها، کوچک‌تر از عدد استاندارد ۰,۰۵، به دست آمده که بیانگر آن است که تمامی مولفه‌ها بر متغیر آسیب‌های اجتماعی و خانوادگی اثرگذار هستند.

محمدی و همکاران (۱۳۹۲) پژوهشی با عنوان امنیت فرهنگی شهروندان سنندجی در پرتو هجوم نرم کانال‌های ماهواره‌ای انجام داده‌اند. تحقیق ذکر شده با روش پیمایشی در بین شهروندان سنندجی و با بهره‌گیری از ابزار پرسشنامه، ۱۳۳ نفر از شهروندان بالای ۱۰ سال شهر سنندج را مورد پیمایش قرار داده است. نتایج مطالعه نشان داده که هرچه میزان استفاده از کانال‌های ماهواره‌ای بیشتر باشد، میزان اعتقادات مذهبی ضعیف‌تر و نگرش به حجاب از ارزش‌های ایرانی-اسلامی فاصله گرفته است. میزان تاثیرات کانال‌های ماهواره‌ای در هر دو جنس به یک اندازه است. با افزایش سن نیز میزان تاثیرات کانال‌های ماهواره‌ای کاهش یافته است. در نهایت پژوهش یادشده به این نتیجه رسیده است که این تغییرات ارزشی با تغییر هویت افراد که به عنوان پایه منافع و رفتار فرد محسوب می‌شود، می‌تواند امنیت فرهنگی و اجتماعی شهروندان سنندجی را تهدید کند.

زمانی (۱۳۹۱) تحقیقی با عنوان بررسی نقش ماهواره بر نظم اجتماعی انجام داده است. روش تحقیق از نوع پیمایشی بوده، شیوه نمونه‌گیری خوشه‌ای و حجم نمونه ۴۰۰ نفر بوده است. چارچوب نظری پژوهش استفاده از نظریه امپریالیسم فرهنگی بوده است. یافته‌های تحقیق نشان داده که تماشای ماهواره موجب تضعیف هویت ملی

و کاهش رعایت شعائر مذهبی به عنوان مولفه‌های ایجاد بی‌نظمی اجتماعی است. امیری و همکاران (۱۳۹۰) تحقیقی با عنوان بررسی رابطه استفاده از شبکه‌های ماهواره‌ای و گرایش بهره‌برداران به آسیب‌های اجتماعی در بین جوانان شهر کرج با روش پیمایشی انجام داده‌اند. جامعه آماری این پژوهش جوانان شهر کرج و تعداد نمونه برابر با ۳۱۴ نفر بوده است. پژوهش مذکور با تکیه بر نظریه‌های کاشت، رویکرد استفاده و خشنودی و نظریه نگرش نو، به بررسی تاثیر ماهواره بر گرایشات آسیب‌زای جوانان پرداخته است. نتایج نشان داد که بین گرایش به آسیب‌های اجتماعی با میزان استفاده، نوع استفاده و میزان اعتماد به ماهواره همبستگی معناداری وجود دارد.

رضایی و کلانتری (۱۳۹۰) پژوهشی با عنوان خوانش مخاطبان سریال‌های شبکه‌های ماهواره‌ای فارسی وان پدید آورده‌اند. همذات‌پنداری، عامل قدرتمندی در تماشای این سریال‌هاست و وضعیت واقعی زندگی تماشاگر با متن تصویری، موضوع مجادله تماشاگران است. نتایج پژوهش نشان می‌دهد کسانی که به نحوی این سریال‌های ماهواره‌ای را می‌بینند، در روابط خانوادگی، دچار مشکل‌های بیشتری نسبت به کسانی هستند که این برنامه‌ها را نمی‌بینند.

دیوبند و همکاران (۱۳۹۲) پژوهشی با عنوان تاثیر برنامه‌های ماهواره‌ای بر نگرش جوانان به روابط نامشروع انجام داده‌اند. روش اجرای پژوهش از نوع پیمایش بوده است که در بین ۳۱۴ نفر از مردان و زنان ساکن شهر یزد پرسشنامه تکمیل شده است. نتایج نشان داد که تفاوت معناداری بین استفاده‌کنندگان و غیراستفاده‌کنندگان از برنامه‌های ماهواره‌ای از نظر نگرش نسبت به روابط نامشروع مشاهده می‌شود. افرادی که از برنامه‌های ماهواره‌ای خارجی استفاده کردند در مقایسه با کسانی که استفاده نمی‌کردند با برقراری رابطه نامشروع موافق‌تر بوده‌اند.

دانش (۱۳۹۲) در پژوهشی با عنوان الگوی مصرف شبکه‌های ماهواره‌ای به بررسی اشکال مصرف شبکه‌های ماهواره‌های فارسی زبان بر جوانان پرداخته است. این تحقیق با روش پیمایشی صورت گرفته است. نتایج کلی به دست آمده از این پژوهش به این صورت است که دختران جوان به دلیل شرایط سنی و دوره بلوغ و

رشد جسمی و تغییرات فکری و احساسی تمایل زیادی به داشتن ماهواره و استفاده از شبکه‌های تلویزیونی آن دارند. اعضای اصلی خانواده (والدین) که کنترل و هدایت خانواده را برعهده دارند نیز در تامین خواسته جوانان و تهیه آنتن ماهواره‌ای نقش مهمی دارند. معمولاً پدران و مادران نیز این تمایل را دارند و این امر سبب تهیه و استفاده از آن در حضور فرزندان می‌شود.

صفری شالی (۱۳۹۲) پژوهشی با عنوان نقش شبکه‌های ماهواره‌ای فارسی‌زبان بر ساختار خانواده و با استفاده از روش پرسشنامه انجام داده است. یافته‌های تحقیق ایشان نشان داد که ساختار خانواده‌هایی که از شبکه‌های ماهواره‌ای استفاده نمی‌کنند در مقایسه با خانواده‌هایی که از این شبکه‌ها استفاده می‌کنند، استحکام بیشتری دارند. همچنین نتایج نشان داد با افزایش میزان استفاده از این شبکه‌ها، ساختار خانواده کمی شکننده‌تر می‌شود. البته با کنترل متغیرهای تعدیل‌گر مشخص شد در صورتی که خانواده‌های ایرانی همسان همسری، سبک زندگی متناسب با فرهنگ خودی، دینداری و تفکر تقسیم کار دموکراتیک در خانواده داشته باشند، میزان تاثیر منفی شبکه‌های ماهواره‌ای کاهش می‌یابد. (مزیدی شرف آبادی و همکاران، ۱۳۹۳؛ خالدی، ۱۳۹۴ و شاطریان و همکاران، ۱۳۹۵).

چارچوب نظری تحقیق

نظریه کاشت گرنبر

در میان نظریه‌هایی که به آثار درازمدت رسانه‌ها پرداخته‌اند حق تقدم با نظریه کاشت گرنبر^۱ (۱۹۹۴) است که به آثار تدریجی و درازمدت رسانه‌ها به ویژه تلویزیون بر شکل‌گیری تصویر ذهنی مخاطبان از دنیای اطراف و مفهوم‌سازی آنان از واقعیت اجتماعی تاکید می‌کند. شاهد اصلی برای نظریه کاشت از تحلیل محتوای سیستماتیک تلویزیون آمریکا به دست آمده که طی چندین سال متوالی توسط گرنبر و همکارانش انجام شده است. گرنبر استدلال می‌کند که اهمیت رسانه‌ها نه در تشکیل توده بلکه در خلق راه‌های مشترک انتخاب و نگریستن به رویدادهاست که با

---

1. Gerbner, J. 1994.

استفاده از نظام‌های پیام مبتنی بر فناوری عملی می‌شود و به راه‌های مشترک نگریستن و فهم جهان می‌انجامد. در واقع رسانه‌ها به‌ویژه گرایش دارند روایت‌هایی یکسان و نسبتاً مورد وفاق از واقعیات اجتماعی را ارائه و مخاطبان خود را نیز سازگار با آن، فرهنگ‌پذیر کنند (مک کوایل^۱، ۱۳۸۵: ۹۹). نتایج به‌دست آمده از تحقیق گرنبر نشان می‌دهد که تلویزیون جایگاه محوری در زندگی روزمره انسان‌ها پیدا کرده که منجر به غلبه آن بر محیط نمادین انسان‌ها شده است و پیام‌هایش در مورد واقعیت، جای تجربه شخصی و سایر وسایل شناخت جهان را گرفته است. به نظر گرنبر پیام تلویزیون از جنبه‌های اساسی از واقعیات فاصله دارد اما به‌خاطر تکرار دائمی‌اش نهایتاً به‌عنوان دیدگاه مورد وفاق جامعه پذیرفته می‌شود (مک کوایل، ۱۳۸۵: ۴۰۰). او همچنین یادآوری می‌کند که بیننده عادی چهار ساعت در روز تلویزیون تماشا می‌کند اما بیننده پرمصرف از این هم بیشتر تماشا می‌کند. نظریه‌پردازان کاشت استدلال می‌کنند که تلویزیون اثرات درازمدت، تدریجی و غیرمستقیم اما متراکم و انباشتی دارد. آنها تأکید می‌کنند که تماشای زیاد تلویزیون به عنوان کاشت نگرش‌هایی دیده می‌شود که بیشتر با جهانی که برنامه‌های تلویزیونی به تصویر می‌کشند، هماهنگ است تا با جهان واقعی (مهدی‌زاده، ۱۳۹۱: ۶۶)؛ (جعفری، ۱۳۹۵؛ مختارپور قهرودی، ۱۳۹۳؛ فتحی و مختارپور، ۱۳۹۳).

نظریه جبرگرایی رسانه‌ای مک لوهان

نظریه مک لوهان^۲ که از آن تحت‌عنوان نظریه جبرگرایی رسانه‌ای^۳ یاد می‌شود یکی از اثرگذارترین نظریه‌های رسانه است. مک لوهان با بیان جمله کوتاه و موجز رسانه پیام است، رویکردی نوین به رسانه‌ها عرضه داشت. به باور او هریک از رسانه‌ها بر کارکرد یک یا چند حس از حواس ما تاثیر می‌گذارند. او تلویزیون را رسانه‌ای دیداری، شنیداری و بساوایی (لامسه‌ای) می‌داند و معتقد است تلویزیون زندگی ما را دوباره به‌صورت قبیله‌ای درخواهد آورد. ما بر اثر تلویزیون از دولت -

1. Mc Quail, D. 2006.

2. McLuhan, M. 1998.

3. Media Determinism theory

ملت‌های مجزا دور شده و یک دهکده جهانی خواهیم داشت (سوربن و تانکارد، ۱۳۸۱: ۳۹۴).

از نظر مک‌گوایر^۱ مهم‌ترین تاثیرات مطلوب رسانه‌ها شامل: تاثیر بر الگوهای مصرف، رفتار ری دادن، افزایش آگاهی‌های عمومی و بهبود رفتار عمومی، تغییر و بهبود سبک زندگی، تلقین ایدئولوژی و تعلیم آموزه‌های مختلف سیاسی و اجتماعی است. همچنین مهم‌ترین تاثیرات نامطلوب رسانه‌ها شامل: افزایش رفتار پرخاشگرانه، ترویج آرمان‌ها و گروه‌های مبتذل، گسترش اندیشه‌های قالبی و کلیشه‌ای، ترویج رفتارهای نامناسب جنسی و ایجاد فرایندهای فکری نامتعادل است.

به‌طور خلاصه می‌توان نتیجه گرفت همه نظریه‌پردازانی که در این بخش از آنها سخن به میان آمد، معتقدند رسانه‌ها به‌ویژه رسانه‌های دیداری و شنیداری قادرند بر اندیشه‌ها، زندگی و الگوهای رفتاری مخاطبان تاثیر بگذارند، لیکن همان‌گونه که نشان داده شد بین صاحب‌نظران بر سر میزان تاثیر رسانه‌ها اتفاق نظر جامعی وجود ندارد. برخی معتقدند رسانه‌ها تاثیری شگرف، قوی، بی‌بدیل و بی‌رقیب بر اندیشه و رفتار مخاطبان بر جای می‌گذارند. درحالی که برخی دیگر از نظریه‌پردازان بر اثر تعدیل‌یافته رسانه‌ها معتقدند. از نظر آنان عوامل و متغیرهای فردی، محیطی و اجتماعی قادرند تاثیرات رسانه‌ها را دستخوش تغییر سازند. (جبریلی، ۱۳۹۵؛ غلامعلی طهرانی، ۱۳۹۵؛ باصری، ۱۳۹۵؛ باقری و مقدم فر، ۱۳۹۳ و کمال‌الدینی، ۱۳۸۹).

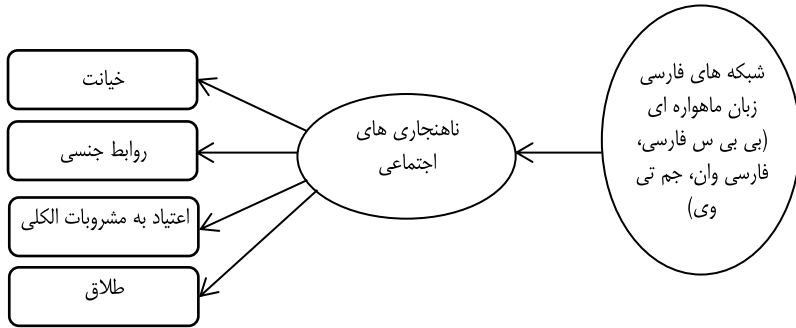
مدل مفهومی تحقیق

چارچوب نظری این تحقیق برپایه مدل مفهومی ارائه‌شده است که رابطه بین متغیرهای مورد بررسی در این تحقیق را بهتر نمایش می‌دهد. متغیرهای مورد بررسی در این تحقیق ناهنجاری‌های اجتماعی شامل خیانت، اعتیاد به مشروبات الکلی، روابط جنسی و طلاق است که مدل مفهومی ارائه‌شده به صورت زیر است:

---

1. McGuire, W. 2010

شکل ۱. مدل مفهومی تحقیق (منبع: محققان تحقیق)

روش شناسی تحقیق

این پژوهش توصیفی تحلیلی از نوع پیمایشی است. در این پژوهش زمان استفاده از شبکه‌های ماهواره‌ای فارسی زبان به عنوان متغیر پیش‌بین و ناهنجاری‌های اجتماعی به عنوان متغیرهای ملاک در نظر گرفته شده است بنابراین تحقیق حاضر از نظر دستیابی به هدف از نوع کاربردی و از لحاظ جمع‌آوری اطلاعات پیمایشی است. جامعه آماری شامل تمامی جوانان بالای ۱۸ سال شهرستان اردبیل است که تعداد تقریبی آن در سال ۹۵-۱۳۹۴ برابر با ۱۵۰۰۰ نفر است. در این تحقیق برای نمونه‌گیری از روش نمونه‌گیری هدفمند استفاده شد؛ به این معنا که اطلاعات از افرادی گردآوری شد که بیننده ماهواره‌های فارسی زبان بودند و با استفاده از فرمول کوکران ۳۷۱ نفر به عنوان حجم نمونه تعیین شد. از آنجایی که این تحقیق در نوع خود جدید است از پرسشنامه محقق ساخته استفاده شد که این پرسشنامه شامل سه بخش است که بخش اول شامل مشخصات فردی پاسخگو و بخش دوم شامل سوالاتی برای سنجش مدت زمان استفاده از شبکه‌های فارسی زبان توسط پاسخگو و بخش سوم شامل سوالاتی در مورد تاثیر شبکه‌های فارسی زبان ماهواره‌ای بر ناهنجاری‌های اجتماعی (اعتیاد به مشروبات، خیانت، روابط جنسی و طلاق) است. در این پژوهش برای بررسی اعتبار پرسشنامه از اعتبار صوری استفاده شد به این صورت که پرسشنامه موردتایید استاد راهنما و تعدادی از متخصصان علوم اجتماعی و رفتاری قرار گرفت. برای سنجش پایایی پرسشنامه مقدماتی، ۳۰ نسخه آن بین ۳۰ نفر از افراد نمونه توزیع شده و پس از آن با استفاده از ضریب آلفای کرونباخ

ضریب پایایی ۰/۹۰ به دست آمد که بیانگر همسانی درونی و قوی بین سوالات است. تجزیه تحلیل اطلاعات از طریق برنامه SPSS انجام شد و در آمار توصیفی از میانگین و انحراف استاندارد و برای آزمون فرضیه‌ها در آمار استنباطی از روش همبستگی پیرسون و تحلیل رگرسیون استفاده شد.

یافته‌های تحقیق

یافته‌های جمعیت‌شناختی

براساس نتایج به دست آمده ۱۹,۴۳ درصد از اعضای نمونه آماری دارای سن بین ۲۰ تا ۲۴ سال هستند در حالی که ۴۰,۴۴ درصد افراد ۲۰ تا ۲۹ ساله و ۳۴ درصد نیز افراد ۳۰ تا ۳۵ ساله هستند؛ لذا بیشترین تعداد افراد نمونه آماری را افراد بین ۲۰-۲۹ سال تشکیل می‌دهند.

در ارتباط با سطح تحصیلات پاسخگویان، بیشترین فراوانی مربوط به گروه لیسانس با ۵۴ درصد و کمترین حجم گروه نمونه مربوط به افراد دارای مدرک دیپلم با ۷,۵۵ درصد است.

توزیع فراوانی گروه نمونه براساس جنسیت نشان داد که ۳۵ درصد گروه را مردان و ۶۵ درصد گروه را زنان تشکیل می‌دهند. بنابراین بیشترین حجم نمونه شامل زنان است. همچنین توزیع فراوانی گروه نمونه براساس وضعیت تاهل نشان داد که افراد مجرد ۴۳,۴۰ درصد و متاهلین ۵۶,۶۰ درصد را به خود اختصاص داده‌اند.

یافته‌های توصیفی

یافته‌های تحقیق نشان داد که ۳۰۲ نفر از پاسخگویان، بیننده برنامه‌های ماهواره‌ای فارسی‌زبان هستند و فقط ۶۹ نفر بیننده آن نبوده‌اند که براساس پاسخ‌های موجود در پرسشنامه این تعداد به دلایل مذهبی و عدم نداشتن دستگاه ماهواره، بیننده آن نبوده‌اند. همچنین ۱۵۰ نفر از پاسخگویان بیشتر از دو ساعت در روز بیننده و ۹۰ نفر بین ۱ الی ۲ ساعت و ۶۲ نفر کمتر از یک ساعت و ۶۹ نفر نیز اصلاً بیننده برنامه‌های شبکه‌های فارسی‌زبان نبوده‌اند. بیشتر افراد مورد بررسی بیشتر از دو ساعت در روز بیننده برنامه‌های ماهواره‌ای بوده‌اند.

همچنین ۲۰۰ نفر از پاسخگویان، بیننده شبکه جم تی وی و ۱۵۰ نفر بیننده فارسی وان و ۱۵۹ نفر بیننده شبکه بی بی سی و ۲۰۰ نفر بیننده سایر شبکه‌های فارسی زبان ماهواره‌ای بوده‌اند. بنابراین بیشتر افراد مورد مطالعه در میان شبکه‌های ماهواره‌ای بیننده شبکه جم تی وی بوده‌اند.

نتایج نشان می‌دهد که ۸۶ نفر از حجم نمونه در ساعات ۶ الی ۱۴ و ۹۰ نفر در ساعات ۱۴ الی ۱۸ و ۲۰۳ نفر در ساعات ۱۸ الی ۲۴ و ۱۳۰ نفر در ساعات ۲۴ الی ۶ صبح بیننده برنامه‌های شبکه‌های فارسی زبان بوده‌اند. بنابراین بیشتر افراد اوقات شبانگاهی خود را با تماشا کردن شبکه‌های ماهواره‌ای فارسی زبان می‌گذرانند.

بررسی مفروضه‌ها

برای انتخاب آزمون درست برای تحلیل فرضیه‌ها ابتدا باید از توزیع آماری متغیری که مورد آزمون قرار می‌گیرد، اطمینان حاصل کرد. به عبارت دیگر، باید به بررسی نرمال بودن توزیع آماری متغیرها اقدام کرد. برای بررسی توزیع آماری متغیرها از آزمون کولموگروف - اسمیرنوف استفاده شده است.

جدول ۱. آزمون نرمال بودن توزیع داده‌های مورد بررسی

متغیرها / آماره‌ها	تعداد	میانگین	انحراف معیار	آماره-K	احتمال آماره-K-S
تماشای شبکه‌های ماهواره‌ای	۳۷۱	۲,۴۸	۰,۵۰۱	۱,۰۲	۰,۱۱۷
مدت زمان	۳۷۱	۲,۱۴۸	۰,۵۳۵	۰,۸۴۵	۰,۳۷۳
ساعات تماشا	۳۷۱	۲,۰۰۲	۰,۵۱۱	۱,۱۱	۰,۱۴۷
انواع شبکه‌ها	۳۷۱	۲,۸۷۸	۰,۷۵۴	۰,۶۸۵	۰,۴۲۵
ناهنجاری‌های اجتماعی	۳۷۱	۲,۷۸	۰,۷۰۱	۰,۷۸۴	۰,۳۷۳
خیانت	۳۷۱	۲,۵۴۹	۰,۷۴۸	۱,۰۶	۰,۱۴۷
روابط جنسی	۳۷۱	۲,۸۵۶	۰,۷۲۲	۰,۶۳۵	۰,۴۶۵
اعتیاد به الکل	۳۷۱	۳,۱۲۴	۰,۵۰۶	۰,۸۶۷	۰,۴۱۲
طلاق	۳۷۱	۲,۹۸۵	۰,۵۲۶	۰,۸۵۶	۰,۴۱۱

نتایج جدول ۱ آزمون نرمال بودن متغیرهای پژوهش را نشان می‌دهد و همان‌طور که مشاهده می‌شود فرض نرمال بودن توزیع نمرات برای همه متغیرهای پژوهش برقرار است و می‌توان برای آزمون فرضیات مطرح‌شده از روش‌های آماری پارامتریک (همبستگی پیرسون و تحلیل رگرسیون) استفاده کرد.

آزمون فرضیه‌ها

جدول ۲. تحلیل رگرسیون چندگانه همزمان برای بررسی میزان پیش‌بینی متغیرهای ناهنجاری‌های اجتماعی از طریق میزان استفاده از شبکه‌های ماهواره‌ای فارسی‌زبان

متغیر	ضرایب غیراستاندارد		ضرایب استاندارد		T	سطح معناداری
	B	خطای استاندارد میانگین	Beta			
میزان استفاده از شبکه‌های ماهواره‌ای فارسی‌زبان	۰/۰۸	۰/۰۳	۰/۲۴	۲/۳۲	۰/۰۲	

باتوجه به جدول ۲ که نتایج تحلیل رگرسیون چندگانه همزمان برای پیش‌بینی متغیرهای ناهنجاری اجتماعی از طریق مدت زمان تماشای شبکه‌های ماهواره‌ای فارسی‌زبان را نشان می‌دهد: متغیر مدت زمان با $B=0/08$ و سطح معناداری $0/02$ قادر به پیش‌بینی ناهنجاری‌های اجتماعی است.

آزمون فرضیه اصلی: بین میزان استفاده از شبکه‌های ماهواره‌ای فارسی‌زبان با ناهنجاری‌های اجتماعی در میان جوانان شهر اردبیل رابطه معناداری وجود دارد.

جدول ۳. میزان استفاده از شبکه‌های ماهواره‌ای فارسی‌زبان و ناهنجاری‌های اجتماعی در میان جوانان

میزان استفاده			متغیر
تعداد	سطح معنی‌داری	ضریب همبستگی پیرسون	ناهنجاری اجتماعی
۳۷۱	۰/۰۲۸۴	۰/۳۱۴	

طبق جدول ۳ ضریب همبستگی بین شبکه‌های ماهواره‌ای فارسی‌زبان با ناهنجاری‌های اجتماعی جوانان نشان می‌دهد که $(r=0/314)$ همبستگی معنی‌دار $(P=0/028)$ مابین این دو متغیر وجود دارد و همچنین مثبت بودن این ضریب نشانگر تغییرات در جهت افزایش یک متغیر با افزایش متغیر دیگر است. بنابراین فرضیه تحقیق موردتایید قرار می‌گیرد. به عبارت دیگر بین شبکه‌های ماهواره‌ای فارسی‌زبان با ناهنجاری‌های اجتماعی جوانان در استان اردبیل رابطه معناداری وجود دارد.

آزمون فرضیه اول: بین میزان استفاده از شبکه‌های ماهواره‌ای فارسی‌زبان با اعتیاد به مشروبات الکلی جوانان شهر اردبیل رابطه معناداری وجود دارد.

جدول ۴. میزان استفاده از شبکه‌های ماهواره‌ای فارسی‌زبان و اعتیاد به مشروبات الکلی در میان جوانان

میزان استفاده			متغیر
تعداد	سطح معنی‌داری	ضریب همبستگی پیرسون	اعتیاد به مشروبات الکلی
۳۷۱	۰/۰۲۱۴	۰/۲۶۵	

طبق جدول فوق ضریب همبستگی بین میزان استفاده از شبکه‌های ماهواره‌ای فارسی‌زبان با اعتیاد به مشروبات الکلی جوانان نشان می‌دهد که ($r=0/265$) همبستگی معنی‌دار ($P=0/0214$) مابین این دو متغیر وجود دارد و همچنین مثبت بودن این ضریب نشانگر تغییرات در جهت افزایش یک متغیر با افزایش متغیر دیگر است. از این رو فرضیه تحقیق موردتایید قرار می‌گیرد. به عبارت دیگر بین میزان استفاده از شبکه‌های ماهواره‌ای فارسی‌زبان با اعتیاد به مشروبات الکلی جوانان در استان اردبیل رابطه معنادار وجود دارد.

آزمون فرضیه دوم: بین میزان استفاده از شبکه‌های ماهواره‌ای فارسی‌زبان با خیانت در بین جوانان شهر اردبیل رابطه معناداری وجود دارد.

جدول ۵. ارتباط بین میزان استفاده از شبکه‌های ماهواره‌ای فارسی‌زبان و خیانت در میان جوانان

میزان استفاده			متغیر
تعداد	سطح معنی‌داری	ضریب همبستگی پیرسون	خیانت در جوانان
۳۷۱	۰/۰۰۱	۰/۳۰۶	

طبق جدول فوق ضریب همبستگی بین میزان استفاده از شبکه‌های ماهواره‌ای فارسی‌زبان با خیانت نشان می‌دهد که ($r=0/306$) همبستگی معنی‌دار ($P=0/001$) مابین این دو متغیر وجود دارد و همچنین مثبت بودن این ضریب نشانگر تغییرات در جهت افزایش یک متغیر با افزایش متغیر دیگر است. لذا فرضیه تحقیق موردتایید قرار می‌گیرد. به عبارت دیگر بین میزان استفاده از شبکه‌های ماهواره‌ای فارسی‌زبان با خیانت در بین جوانان استان اردبیل رابطه معنادار وجود دارد.

آزمون فرضیه سوم: بین میزان استفاده از شبکه‌های ماهواره‌ای فارسی‌زبان با روابط جنسی جوانان شهر اردبیل رابطه معناداری وجود دارد.

جدول ۶. ارتباط بین میزان استفاده از شبکه‌های ماهواره‌ای فارسی‌زبان و روابط جنسی جوانان

میزان استفاده			متغیر
تعداد	سطح معنی‌داری	ضریب همبستگی پیرسون	روابط جنسی جوانان
۳۷۱	۰/۰۲۳	۰/۲۱۱	

طبق جدول فوق ضریب همبستگی بین فروشنده‌گی شخصی با جذب مشتری نشان می‌دهد که ($r=0/211$) همبستگی معنی‌دار ($P=0/023$) مابین این دو متغیر وجود دارد و همچنین مثبت بودن این ضریب نشانگر تغییرات در جهت افزایش یک متغیر با افزایش متغیر دیگر است. بنابراین فرضیه تحقیق موردتایید قرار گرفت. به عبارت دیگر بین میزان استفاده از شبکه‌های ماهواره‌ای فارسی‌زبان با روابط جنسی جوانان استان اردبیل رابطه معناداری وجود دارد.

آزمون فرضیه چهارم: بین میزان استفاده از شبکه‌های ماهواره‌ای فارسی‌زبان با طلاق در میان جوانان شهر اردبیل رابطه معناداری وجود دارد.

جدول ۰۷. ارتباط بین میزان استفاده از شبکه‌های ماهواره‌ای فارسی‌زبان با طلاق جوانان

میزان استفاده			متغیر
تعداد	سطح معنی‌داری	ضریب همبستگی پیرسون	طلاق
۳۷۱	۰/۰۱۳۵	۰/۲۱۸	

طبق جدول فوق ضریب همبستگی بین میزان استفاده از شبکه‌های ماهواره‌ای فارسی‌زبان و طلاق جوانان نشان می‌دهد که ($r=0/218$) همبستگی معنی‌دار ($P=0/0135$) مابین این دو متغیر وجود دارد و همچنین مثبت بودن این ضریب نشانگر تغییرات در جهت افزایش یک متغیر با افزایش متغیر دیگر است. لذا فرضیه تحقیق موردتایید قرار می‌گیرد. به عبارت دیگر بین میزان استفاده از شبکه‌های ماهواره‌ای فارسی‌زبان با طلاق جوانان استان اردبیل رابطه معناداری وجود دارد.

بحث و نتیجه‌گیری

براساس یافته‌های تحقیق بین میزان استفاده از شبکه‌های ماهواره‌ای فارسی‌زبان با ناهنجاری‌های اجتماعی جوانان اردبیل رابطه معنادار و مثبتی وجود دارد. بنابراین فرضیه اصلی تحقیق تایید شد. این یافته با نتایج تحقیقات از آزور (۱۳۹۵)، محمدی و همکاران (۱۳۹۲) و امیری (۱۳۹۰) همخوانی دارد.

باتوجه به این‌که در جامعه امروز اکثر افراد از طبقات مختلف به‌راحتی به شبکه‌های ماهواره‌ای دسترسی یافته، میل به تغییر و الگوبرداری در نوع نگرش در رفتار آنان کاملاً مشهود است. هرچند مسائل مالی برخی از این طبقات را در بروز

کنش‌های ناهنجار دچار محدودیت می‌کند اما روند سریع توسعه و تدارک این شبکه‌ها در همسو کردن مخاطبان کشور ما همچنان ادامه دارد. استفاده از ماهواره موجب شده است تا زندگی جمعی و روابط صمیمانه افراد دچار تحول شده و اعضای خانواده و افراد فاصله عاطفی عمیقی با یکدیگر پیدا کنند و در نتیجه ناهنجاری‌های جامعه روندی رو به بالا داشته باشد.

یافته‌ها نشان داد که بین میزان استفاده از شبکه‌های ماهواره‌ای فارسی‌زبان با اعتیاد به مشروبات الکلی جوانان اردبیل رابطه معنادار و مثبتی وجود دارد. بنابراین فرضیه اول نیز تایید شد. این یافته با نتایج تحقیق صابری (۱۳۸۸) همخوانی دارد. ایشان در تحقیق خود به این نتیجه رسیده است که شبکه‌های ماهواره‌ای مخصوصاً سریال‌ها که از طریق این شبکه‌ها مدام در حال پخش است تاثیر بسزایی در ایجاد اعتیاد به مشروبات در میان جامعه ایرانی و جوانان داشته است و این یافته مطابق با نظریه کاشت است.

از آنجایی که ماهواره منبعی برای تقلیدهای رفتاری شده است بنابراین موجب انحرافات رفتاری زیادی شده است؛ یکی از این موارد مصرف مشروبات الکلی است. در اکثر شبکه‌های ماهواره‌ای به‌خصوص شبکه‌هایی که بیشتر مورد توجه است مثل جم‌تی وی و فارسی وان و... استفاده از مشروبات الکلی در خانواده‌ها و مجالس، امری طبیعی است. در حالی که این با فرهنگ اسلامی کهن ما مطابقت ندارد ولی باتوجه به نفوذ این شبکه‌ها در خانواده‌ها، امروزه باتوجه به میزان استفاده روزانه از شبکه‌های ماهواره‌ای، استفاده از مشروبات الکلی نیز به مجموعه ناهنجاری‌هایی که می‌تواند در جامعه نفوذ کند، اضافه شده است. این رفتارها مخصوصاً برای جوانان که دارای هیجان بیشتری هستند، موثرتر است و همان‌طور که نتایج نشان داد هرچقدر میزان استفاده از شبکه‌های ماهواره‌ای بیشتر باشد این مولفه یعنی اعتیاد به مشروبات در بین جوانان بیشتر می‌شود.

نتایج تحلیل داده‌ها نشان داد که بین میزان استفاده از شبکه‌های ماهواره‌ای فارسی‌زبان با خیانت جوانان اردبیل رابطه معنادار و مثبتی وجود دارد. بنابراین فرضیه دوم تحقیق نیز تایید شد. این یافته با نتایج تحقیق رضایی و

کلانتری (۱۳۹۰) همسو است.

یکی از تم‌های اصلی زندگی زنانه در ایران مسئله خیانت است. بروز این نگرانی در جامعه شاخصی از تحولی آرام و تدریجی یا به بیانی حادثه‌تر، انقلابی تدریجی در جامعه است. خیانت در ازدواج به معنای بی‌وفایی و عدم تعهد به رابطه متعهدانه زوجین و برقراری هرگونه ارتباط عاطفی و جنسی با جنس مخالف خارج از تعهد مزبور است. خیانت در ازدواج عامل عمده عدم رضایت زناشویی و زمینه اصلی تعارض‌ها و اختلاف‌ها و یکی از مهم‌ترین مشکلات در روابط زناشویی و مهم‌ترین دلیل طلاق و جدایی زوجین تلقی می‌شود. یکی از اهداف شبکه‌های ماهواره‌ای، ترویج گسترده خیانت زن به مرد در جهت عادی‌سازی این گونه خیانت و از بین بردن قبح شدید آن در جامعه است. تاکید بر خیانت در سریال‌های شبکه‌های ماهواره‌ای به گونه‌ای است که پس از مدتی قبح این مسئله در اذهان عموم کمرنگ شده و بینندگان، دیگر از تماشای روابط سراسر دروغ و خیانت اظهار تحقیر نمی‌کنند.

آنچه مسلم است پایه و رکن زندگی خانوادگی، روابط خونی و خانوادگی است. ماهواره به عنوان یک ابزار نیرومند تلاش دارد تا پایه و اساس زندگی خانوادگی را نابود سازد. راهکار آنان در نابودی این روابط، ترویج خیانت است. نتایج تحلیل داده‌ها همچنین نشان داد که بین میزان استفاده از شبکه‌های ماهواره‌ای فارسی‌زبان با روابط جنسی جوانان اردبیل رابطه معنادار و مثبتی وجود دارد. بنابراین این فرضیه نیز تایید شد. نتایج این پژوهش نشان می‌دهد هر چقدر میزان استفاده از این شبکه‌ها بیشتر باشد این ناهنجاری بیشتر می‌شود و این نتایج با یافته‌های دیوبند و همکاران (۱۳۹۲) و صفری شالی (۱۳۹۲) مطابقت دارد. آنان نیز شبکه‌های ماهواره‌ای فارسی‌زبان را در ایجاد خیانت و روابط نامشروع در میان جوامع ایرانی موثر دانسته‌اند.

تاثیرات ماهواره در تزلزل بنیان خانواده پرواضح است و نباید از یاد برد که افراد جامعه با این امید که نقش، حد، وظیفه و حق آنها گرامی داشته می‌شود و دارای امنیت اخلاقی هستند از محیط خانه وارد اجتماع می‌شوند، در حالی که کارکرد رسانه‌های مخرب همچون ماهواره موجب شده است که همه مرزها و

حریم‌های اخلاقی شکسته و قیدوبندها در خانواده و جامعه گسسته شود. برنامه‌های نامناسب ماهواره به دنبال ترویج احساس آزادی مطلق یا همان لیبرالیسم جنسی است؛ به دنبال ایجاد آزادی برای روابط جنسی مطلق بوده و با ترویج فرهنگ خود تمامی افکار مخاطبان خود را متوجه سکس و لذت جنسی کرده است (خلیلی جولرستانی، ۱۳۹۴).

ماهواره سطح، گستره و میزان تعمیم‌پذیری مسائل خصوصی را افزایش داده و سکس را لازمه اصلی زندگی امروزه می‌شمارد و انتظارات کاذب جنسی را در مردان به وجود می‌آورد. زنان هم در پاسخگویی به این تنوع طلبی دچار برنامه‌های غیراخلاقی می‌شوند و تکرار برنامه‌ها و انگیزش‌های پی‌درپی باعث می‌شود که تنها به سکس و لذت جنسی توجه داشته و در این راه تمامی انرژی معنوی و مادی خود را از دست بدهند، نتیجه طبیعی و فاجعه آمیز آن در مورد عمومی شدن مسائل خصوصی و پرده‌داری و نابودی بنیان‌های اخلاقی و حریم‌شکنی و گسیختگی بنیان خانواده می‌شود. از آنجایی که محدود کردن لذات جنسی به محیط خانوادگی موجب اتصال بیشتر زوجین به یکدیگر می‌شود؛ از دیدگاه این برنامه‌ها همسر قانونی از لحاظ روانی یک مزاحم به شمار می‌رود و تعهد و پایداری به بودن در کنار همسر بی‌معنی است. شبکه‌های ماهواره‌ای با پخش فیلم‌های سکسی و تصاویر مستهجن، مخاطب را در عرصه خیال به سوی خشونت جنسی، خیانت به خانواده و سردی روابط می‌کشاند و با پخش تصاویر پورنوگرافی به مردان این گونه تلقین می‌کند که انسان در این دنیا آزاد است و تنوع طلبی جنسی هم حق واقعی اوست یا این تلقین که زنان موجوداتی آسیب‌پذیر هستند و باید مورد سوءاستفاده، پرخاشگری، تجاوز و آزار جنسی قرار گیرند چرا که این نوع رفتار از دید آنها علامت تداوم سیستم مردسالاری است. این تصاویر زنان را مطیع و تسلیم‌پذیر نشان می‌دهند و ارزش‌های تشکیل‌دهنده اخلاق جنسی به سرعت دگرگون می‌شود. ارزش‌های حقیقی یک انسان را تا حد سکس تنزل می‌دهد و نقش و جایگاه افراد خانواده مبهم و نامشخص می‌شود، به ویژه در مورد جوانان که در اوج تحول قرار دارند (پاکروان، ۱۳۹۶).

یافته دیگر تحقیق نشان داد که بین میزان استفاده از شبکه‌های ماهواره‌ای

فارسی‌زبان با طلاق جوانان اردبیل رابطه معنادار و مثبتی وجود دارد. بنابراین این فرضیه نیز تایید شد. این نتایج با یافته‌های تحقیق جهانشاهی (۱۳۹۰) همخوانی دارد. او بیان داشت در مصاحبه‌های پی‌درپی اکثر زوجها بر این امر اذعان داشتند که همسرانشان با تماشای صحنه‌های جسورانه جنسی، تحت‌تاثیر تبلیغات و سوسه‌انگیز و دروغین و تصاویر مستهجن ماهواره، هویت خود را با روی صحنه یکی دانسته، تلاش در هرچه شبیه‌تر کردن خویش به او می‌کنند. شادکامی و رضایتمندی جنسی را تنها، بودن در کنار فردی همچون الگوهایی که ماهواره به نمایش می‌گذارد، می‌دانند. بعضی از این زوجها به‌خاطر خیانت همسرشان تقاضای طلاق کرده در پی گرفتن انتقام از همسر ارتباط عاطفی و جنسی خویش را با فرد دیگری از سر گرفته بودند. اما گروه دوم که تعدادشان بیش از گروه اول بود؛ با وجود خیانت، به زندگی با همسرشان ادامه داده، به دلیل ساختار فرهنگی جامعه، تاکیدات اسلام بر قبیح طلاق و پیامدهای طلاق به‌خصوص با وجود فرزندان در خانواده در بسیاری از موارد اگرچه از زندگی مشترک نارضایتی شدید داشتند، حاضر به جدایی نشده و به زندگی سرد توأم با فرسایش روحی و روانی و حتی جسمی و چه‌بسا بسیار متشنج برای سال‌های زیادی ادامه دادند. در این طلاق عاطفی زن و مرد بدون جاری کردن صیغه طلاق زیر یک سقف اما به صورت جدا از یکدیگر زندگی کرده و طلاق عاطفی ضربه سنگینی به خانواده وارد ساخته بود. وضعیت این گروه نسبت به گروه اول بسیار ناراحت‌کننده‌تر بود چرا که مدام از سردی روابط با همسر و فاصله‌ای که بین‌شان به وجود آمده بود، سخن می‌گفتند.

اعضای یک خانواده وقتی در شبکه‌های ماهواره‌ای خیانت و روابط آزاد زن و مرد را تماشا می‌کنند، این احساس به آنها دست می‌دهد که این افراد در زندگی خود موفق هستند و هیچ مشکلی ندارند. از سوی دیگر ماهواره کم‌کم خانواده را به سمت بی‌اهمیت دانستن نقش والدین در خانواده، اختلافات داخلی، ایجاد اختلاف بین زوجین و دوری فرزندان از والدین می‌کشاند. در نتیجه با تماشای این برنامه‌ها خانواده دچار پوسیدگی می‌شود که پیامدهای منفی آن در جامعه بی‌بندوباری دخترها و پسرها و افزایش آمار طلاق است. در گذشته، اعضای خانواده کنار هم

جمع می‌شدند و به هم مشورت می‌دادند، اما وسایل ارتباط جمعی جدید، اعضای خانواده را از هم جدا کرده است.

کاهش تعاملات و روابط خانوادگی مهم‌ترین اثر کاربری افراطی است؛ زنانی مدعی هستند مدت زمان کوتاهی از زندگی مشترک‌شان می‌گذرد ولی بسیار احساس تنهایی و افسردگی می‌کنند، همسرشان تماشای ماهواره را به هم نشینی و هم‌صحبتی با آنان ترجیح می‌دهد. درعین‌کنار هم بودن، با هم نیستند. شکایت و اعتراض زنان از همسران خود به دلیل بی‌توجهی به آنان و صرف بیشتر وقت خود به لذت‌های رنگارنگ اما پلید و منحرف جنسی فضای مجازی از مهم‌ترین عوامل سستی محبت در خانواده‌ها و متعاقب آن طلاق است.

پیشنهاد‌های تحقیق

- با توجه به این‌که بین ناهنجاری‌های اجتماعی و شبکه‌های ماهواره‌ای رابطه مثبتی وجود داشت لذا پیشنهاد می‌شود جهت استفاده کمتر از شبکه‌های ماهواره‌ای به ساخت سریال‌هایی با فیلمنامه مناسب، داستان جذاب، خط تعلیق‌های حساب‌شده و منطقی و پیش‌بینی شده، تکنیک‌های بالای فیلمبرداری و کیفیت بالای فیلم، حضور بازیگران محبوب و مشهور و استفاده از لوکیشن‌های جذاب با جذابیت‌های بصری مشروح، استفاده از موسیقی متن مناسب و مشروح و کاملاً تخصصی و پرداختن به موضوعاتی که جوانان با آن در ارتباط هستند، پرداخته شود.

- تبلیغات گسترده برای عدم استفاده از مشروبات توسط جوانان و ارائه برنامه‌هایی جهت آگاه‌سازی جوانان.

- با توجه به نقش شبکه‌های ماهواره‌ای در ایجاد خیانت پیشنهاد می‌شود که محتواهای آموزشی با محوریت سبک زندگی اسلامی در قالب برنامه‌های مستند با محتوای جذاب و ساخت حرفه‌ای تولید شود.

- برگزاری دوره‌های آموزشی برای جوانان درباره انواع رسانه‌ها، امکانات رسانه‌ای و همین‌طور دام‌های رسانه جهت ترویج روابط جنسی آزاد و طریق استفاده صحیح از رسانه.

- آموزش سواد رسانه‌ای به جوانان و خانواده‌ها.

منابع

- امیری، عبدالرضا و همکاران. (۱۳۹۱). بررسی رابطه استفاده از شبکه‌های ماهواره‌ای و گرایش بهره‌برداران به آسیب‌های اجتماعی در بین جوانان شهر کرج، **پژوهشنامه نظم و امنیت اجتماعی**، شماره ۱۱.
- آزاد ارمکی، تقی. (۱۳۸۳). **فرهنگ در عصر ماهواره**، تهران: سایت باشگاه اندیشه.
- آزور، حسین. (۱۳۹۵). بررسی میزان تاثیر شبکه‌های ماهواره‌ای بر آسیب‌های اجتماعی و خانوادگی مردم شهر بجنورد در سال ۹۴-۹۵، **فصلنامه دانش انتظامی خراسان شمالی**، دفتر تحقیقات کاربردی فا.ا. خراسان شمالی، سال سوم، شماره ۱۲.
- باصری، احمد. (۱۳۸۹). کارکرد عملیات روانی رسانه‌ای در انتخابات دهم (مطالعه موردی بی.بی.سی فارسی)، **نشریه مطالعات عملیات روانی**، شماره ۲۷.
- باقری، سیامک و مقدم فر، حمید رضا. (۱۳۹۳). راهبردهای مقابله با نقش آفرینی‌های ضد امنیتی رسانه‌های بیگانه با تأکید بر فتنه ۸۸، **فصلنامه امنیت ملی**، شماره ۱۴.
- پاکروان، امیر. (۱۳۹۶). **آسیب شناسی گرایش خانواده‌های تهرانی به شبکه‌های تازه تاسیس فارسی زبان (در ناحیه ۳ منطقه ۱)**. پایان نامه کارشناسی ارشد، استاد راهنما: مهدی آقاپور حصیری، دانشگاه آزاد اسلامی واحد علوم و تحقیقات تهران.
- تامپسون، جان، (۱۳۸۰). **رسانه‌ها و مدرنیته، نظریه اجتماعی رسانه‌ها**، ترجمه مسعود واحدی، تهران: نشر سروش.
- ثنایی، باقر. (۱۳۷۹). **آسیب‌شناسی خانواده، نشریه پژوهشی تربیتی**، سال اول، شماره ۳.
- جیریلی، داریوش. (۱۳۹۵). **بررسی محتوای پیام‌های فرهنگی در بنرهای نصب شده مترو با موضوع فرهنگی، آموزشی، اجتماعی ۶ ماه اول سال ۹۴**، پایان نامه کارشناسی ارشد، استاد راهنما: نسیم مجیدی قهرودی، دانشگاه آزاد اسلامی واحد علوم و تحقیقات تهران.
- جعفری، علی. (۱۳۹۵). **آسیب‌های ناشی از عضویت و فعالیت در شبکه‌های اجتماعی در میان نوجوانان و جوانان شهر اردبیل، فصلنامه پژوهش‌های ارتباطی**، شماره ۸۷.
- خالدی، اسد. (۱۳۹۴). **بررسی جامعه‌شناختی فناوری‌های نوین ارتباطی و تاثیر آن بر**

- ارتباطات خانوادگی در شهر شیراز، پایان نامه کارشناسی ارشد، استاد راهنما: محمد صادق مهدوی، دانشگاه آزاد اسلامی واحد علوم و تحقیقات تهران.
- خلیلی جولرستانی، سید احمد. (۱۳۹۴). **تأثیر جنگ نرم بر نهاد خانواده و راههای مقابله با آن**، پایان نامه کارشناسی ارشد، استاد راهنما: حسن خیری، دانشگاه مدیریت حوزه علمیه قم.
- دانش، پروانه. (۱۳۸۵). ماهواره و هویت جنسیتی دختران جوان (مطالعه موردی: دختران دبیرستانی منطقه ۵ شهر تهران)، رساله دکتری به راهنمایی فروغ السادات عریضی، اصفهان: دانشگاه اصفهان.
- دانش، پروانه. (۱۳۸۷). الگوی مصرف شبکه‌های ماهواره‌ای، پیک نور، سال ۳، شماره ۳. دیوبند، فائزه و همکاران. (۱۳۹۲). تأثیر برنامه‌های ماهواره‌ای بر نگرش جوانان به روابط نامشروع، **دو فصلنامه مطالعات پلیس زن**، سال هفتم، شماره ۱۳.
- رضایی، محمد و کلاتری، مونا. (۱۳۹۰). خوانش مخاطبان سریال‌های شبکه ماهواره‌ای فارسی وان: موردتاشاگری ویکتوریا، **فصلنامه زن در فرهنگ و هنر**، دوره ۳، شماره ۲، صص ۵-۲۴.
- رفیعی، زهرا. (۱۳۸۴). آسیب‌شناسی خانواده‌ی ایرانی، **نشریه همشهری**، ۲۴/ ۱۱/ ۱۳۸۴. زمانی، طوبی. (۱۳۹۱). بررسی نقش ماهواره بر نظم اجتماعی، **پژوهشنامه نظم و امنیت اجتماعی**، شماره ۱۳.
- سلیمی جعفر. (۱۳۸۰). **جامعه‌شناسی انحرافات اجتماعی**، چاپ چهارم، تهران: دانشگاه پیام‌نور.
- سورین، ورنر و جیمزتانکارد. (۱۳۸۱). **نظریه‌های ارتباطات**، ترجمه علیرضا دهقان، تهران: انتشارات دانشگاه تهران.
- شاطریان، محسن؛ سخایی، ایوب؛ امامعلی زاده، حسین و سعید حسینی زاده آزانی. (۱۳۹۵). بررسی رابطه میزان و نوع استفاده از شبکه‌های ماهواره‌ای با تفاوت بین نسلی مادران و دختران در پابندی به ارزش‌های دینی و اجتماعی، **پژوهشنامه اسلامی زنان و خانواده**، شماره ۲۲.
- شکریبگی، عالیه. (۱۳۹۱). **رسانه، زنان و مناسبات خانواده**، نشست انجمن جامعه‌شناسی ایران.
- شهابی، محمود و جهانگردی، مجتبی. (۱۳۷۸). خاستگاه اجتماعی الگوهای استفاده از تلویزیون‌های ماهواره‌ای فارسی‌زبان در میان مخاطبان تهرانی، **فصلنامه تحقیقات فرهنگی**، سال اول، شماره ۲.
- صابری، الهام. (۱۳۸۵). **دجال مدرن: نقش رسانه‌های جمعی در به انحراف کشاندن جوانان، شمیم یاس**، شماره ۴۰.
- صفری شالی، رضا. (۱۳۹۰). **نقش شبکه‌های ماهواره‌ای فارسی‌زبان بر ساختار خانواده**، طرح پژوهشی با حمایت وزارت کشور.
- عریضی، فروغ السادات؛ وحیدا، فریدون و دانش، پروانه. (۱۳۸۵). ماهواره و هویت

- جنسیتی دختران جوان (مطالعه موردی دختران دبیرستانی منطقه ۵ شهر تهران)، **مجله جامعه‌شناسی ایران**، دوره ۷، شماره ۲، صص ۷۶-۱۰۰.
- غلامعلی پهرانی، حورا. (۱۳۹۵). عوامل موثر بر نگرش دانش آموزان دختر مراکز پیش دانشگاهی منطقه‌های ۳ و ۳۱ تهران نسبت به سیاست‌های افزایش جمعیت، پایان نامه کارشناسی ارشد، استاد راهنما: حبیب الله زنجانی، دانشگاه آزاد اسلامی واحد علوم و تحقیقات تهران.
- فتحی، سروش و مختارپور، مهدی. (۱۳۹۳). بررسی نقش و تاثیر رسانه های نوین تصویری در تغییر سبک زندگی (مورد مطالعه: دانشجویان دانشگاه علوم و تحقیقات تهران)، فصلنامه مطالعات توسعه اجتماعی ایران، سال ششم، شماره ۲.
- قلی پور، ماجده. (۱۳۹۵). تاثیر جهانی شدن با تاکید بر تکنولوژی نوین ارتباطی: اینترنت و ماهواره بر نحوه گذران اوقات فراغت زنان جوان (مورد مطالعه: زنان استان مازندران ۹۵-۱۳۹۴)، پایان نامه کارشناسی ارشد، استاد راهنما: محمد صادق مهدوی، دانشگاه آزاد اسلامی واحد علوم و تحقیقات تهران.
- کمال الدینی، معصومه. (۱۳۸۹). زن و رسانه؛ نقد و بازنمایی تصویر زن در سریال مرگ تدریجی یک رویا از منظر جامعه شناسی، پایان نامه کارشناسی ارشد، استاد راهنما: باقر ساروخانی، دانشگاه آزاد اسلامی واحد علوم و تحقیقات تهران.
- مختارپور قهرودی، مهدی. (۱۳۹۳). طراحی مدل سنجش انقلاب اطلاعاتی و نقش آن در تغییر الگوی زندگی مردم (مورد مطالعه: شهر تهران)، پایان نامه کارشناسی ارشد، استاد راهنما: مهرداد نوابخش، دانشگاه آزاد اسلامی واحد علوم و تحقیقات تهران.
- محمدی، بهاءالدین و همکاران. (۱۳۹۲). امنیت فرهنگی شهروندان سنندجی در پرتو هجوم نرم کانال‌های ماهواره‌ای، فصلنامه دانش انتظامی استان کردستان، شماره ۱۱.
- مزیدی شرف آبادی، محمدرضا؛ مرتضوی، محمود رضا و افشانی، سید علی رضا. (۱۳۹۳). مقایسه نگرش افراد مطلقه و متأهل پیرامون نقش ماهواره در انسجام خانواده، فصلنامه مطالعات جامعه شناسی جوانان، شماره ۱۳.
- مک کوایل، دنیس. (۱۳۸۵). درآمدی بر نظریه‌های ارتباطات جمعی، ترجمه پرویز اجلالی، تهران: دفتر مطالعات و توسعه رسانه‌ها.
- مهدی‌زاده، سید محمد. (۱۳۸۹). نظریه‌های رسانه: اندیشه‌های رایج و دیدگاه‌های انتقادی، تهران: نشر همشهری، چاپ اول.

- Gerbner, G. (1994). **Mass Media and Human Communication Theory**, in Dance. F.E.X. (ed.), Human Communication Theory, New York: Holt, Rinehart and Winston.
- Giddens, A. (1992). The consequences of modernity british-library cataloging in publication data.
- Hartly, john. (1987) "Invisible fictions: television Audience, paedocracy and pleasure", textud practice.
- Hodge, R. & Tripp, D. (1986). **Children and Television": A Semiotic Approach**. Cambridge: Polity Press.